

GELEDEN

Geleden

GELEDEN

Gert R. Rebergen

**Met medewerking van:
Corina van Doodewaard**

**Gert van Driel
Collen Maswanganyi
Maureen Quin**

Geleden

Geleden

**Dit boek dragen we op aan:
Cornelis Reindert Maan**

**Voor velen: Cor
Voor sommigen: Moon, Moen
Voor een enkeling: Ouwe**

12 juli 2012 †

Je zult nooit de stem van de stemloze het zwijgen opleggen. ⁽¹⁾

**Until the lion can tell its own story,
the story of the hunt will always glorify the hunter.**

¹ Rage against the machine (1999). The Battle of Los Angeles. Sony Music.

Inhoudsopgave

Voorwoord <i>Gert van Driel</i>	pag. 9
Lekker kleien <i>Waarin een afstandelijk en intro van een toekijker.</i>	pag. 15
Té veel van té veel <i>Waarin een schets van het activiteitsdenken met allerhande zijpaadjes om de noodzaak van geleden in het zicht te krijgen.</i>	pag. 21
Maureen Quin, The Hunt, 1991 – 1999 <i>Waarin de graphic novel rond de series sculpturen met de titel The Hunt”, gemaakt door Maureen Quin. Met een inleidend en uitleidend woord.</i>	pag. 73
Hele korte, sterk verdichte samenvatting <i>Waarin geurtjes van leven en geleden.</i>	pag. 127
In- & doorleiding <i>Meestal staat een inleiding aan het begin van een tekst en de uitleiding aan het eind. Maar hier niet.</i>	pag. 133
Geleden <i>Waarin details van het stelen van appeltjes, een Eskimowoord en ‘lullopertje’ worden gedeeld en geleed. In de beschrijving van het voetballen van Sven is de hele boel bij elkaar gehaald.</i>	pag. 161

Waarom geleden?	pag. 179
<i>Waarin de lastgevendheid van 'Té veel van noppes' en evenwicht wordt uiteengelegd. De fundamentele pijler & peiler van geleden = de ervaren last als vracht + hinder + opdracht.</i>	
Liefdesslot	pag. 191
<i>Waarin de begrippen verliefdheid en liefde worden verkend met ietwat wollige romantische woorden die het alledaagse eigen zijn.</i>	
Boekluikjes	pag. 209
<i>Corina van Doodewaard</i>	
Luna logeert	pag. 219
<i>Gert van Driel</i>	
Met dank aan	pag. 221
Auteursinformatie	pag. 229
Gert van Driel & Gert Rebergen	
Colofon	pag. 233

Voorwoord

“Als de eindvorm zo precies in zijn delen is voorgeschreven dan kan er in die delen geen sprake meer zijn van verwijzingen naar andere delen. Met andere woorden: de verhoudingen liggen vast idealiter gezien zodat andere wijzen van doen als afwijkend van de norm worden beschreven. “

Een eindvorm redeneert van het einde van de rit terug naar een begin om daarna de stappen vast te stellen hoe je tot het einde moet komen. En het einde bereikt niemand, zodat velen afwijken van dat geïdealiseerde...⁽²⁾

In 1988 verschijnt het *Activiteitsdenken* van Gert Rebergen en Cor Maan. De ondertitel luidt “Poëtiëk van het veranderende in bewegingsonderwijs en -therapie”. Een tekst die voor mij veel betekenis heeft gehad en nog steeds heeft.

Het activiteitsdenken was bedoeld om in een tweetal praktijken waar het bewegen centraal staat, te weten het bewegingsonderwijs en de bewegingstherapie (nu veelal aangeduid als psychomotorische therapie), een kritiek te uiten op de daar geldende praktijken en werkwijzen. Met name daar waar die praktijken niet leiden tot een gewenste uitkomst voor de deelnemers, maar soms zelfs extra last veroorzaken. Of in de mildste vorm niet leiden tot een gewenst resultaat...

Samengevat kan deze kritiek worden toegespitst op een tweetal mechanismen in deze beroepspraktijken waar leerlingen en patiënten en de voor hen verantwoordelijke beroepsbeoefenaren in gevangen kunnen raken.

Allereerst het vroegtijdig categoriseren, het toekennen van eigenschappen aan mensen. In het onderwijs gebeurt dit op grond van

² Gert R. Rebergen en Cor R. Maan (1988). *Activiteitsdenken: poëtiëk rond het veranderende in bewegingsonderwijs- therapie en daarbuiten*. Arnhem.

kenmerkend gedrag of niveau en in de gezondheidszorg op basis van gestandaardiseerde diagnoses of ziektebeelden.

Ten tweede het toekennen van intrinsieke waarde aan de gekozen activiteiten. In beide gevallen werken deze mechanismen als ontkenning van de specifieke nood of zorg die in een specifieke situatie van onderwijs of hulpverlening speelt.

Gehinderd door professionele vooringenomenheid zijn beroepsbeoefenaren in deze beïnvloedingspraktijken zo niet in staat tot het leveren van maatwerk voor degene die aan hen zijn toevertrouwd. Het verschijnen van het activiteitsdenken bracht in de werelden van bewegingsonderwijs en bewegingstherapie de nodige beroering teweeg.

Hoe dit zijn doorwerking heeft gekregen in het denken en handelen van de beroepsbeoefenaren in beide werkvelden is moeilijk na te gaan. Vanuit mijn betrokkenheid bij de opleiding voor leraren bewegingsonderwijs heb ik wel enig zicht op hoe de ontwikkeling van het denken op de opleiding zich heeft ontwikkeld.

Het waren met name de docenten die betrokken waren bij de ontwikkeling van de praktijktheorie van het lesgeven die de ideeën van het activiteitsdenken hebben omarmd en hebben geprobeerd om deze te vertalen naar een meer procedurele wijze van werken in de dagelijkse praktijk in de klas.

In plaats van vooraf gegeven methodische stappen bij het aanleren van bewegen (bewegingen) wordt via vraagprocedures met inbreng vanuit de leerlingen invulling gegeven aan het leerpad dat wordt gevolgd. Niet de vooraf beschreven wenselijk geachte methodische lijn of de beschreven leerdoelen, als gewenste uitkomsten van het leren, werden als kompas voor de leraar bij het nemen van zijn vervolgbeslissingen, maar aandacht voor de rationaliteit van de deelnemer(s) zichtbaar in de wijze van deelnemen tijdens de les.

Deze rationaliteit van deelnemers kan worden geduid in een drietal maten:

- De mate van bekendheid
- De mate van gedetailleerdheid
- De mate van attentie

Na 2000 zien we een aantal verschuivingen in de opleidingsstructuur die hun invloed hebben op het gedachtegoed en die zouden kunnen worden samengevat als een verwateren van de ideeën vanuit het activiteitsdenken.

De docenten die de ontwikkeling en presentatie van het activiteitsdenken hebben meegemaakt nemen afscheid en gaan andere dingen doen.

De organisatie van de Hogeschool verandert. Er vindt schaalvergroting plaats en het management kiest voor een besturingsfilosofie met een top-down benadering.

Door een aantal fraudes met het uitreiken van diploma's ontstaat een sterke tendens om de controle op het onderwijs en met name daarbinnen de beoordeling aan te scherpen.

Ondanks het enthousiasme van de op gang gebrachte denkrichting zien we dat de praktijk sterker is dan de leer. Het ontwikkelde taalspel blijft, maar wordt vanuit oude concepten opnieuw gevuld.

Hierbij speelt een algemeen aanwezige tendens in onderwijsland om leerprocessen steeds meer vast te leggen en daarmee beheersbaar te maken, zeker een rol.

De rubric als de perfectionering van het eindvormdenken kan gezien worden als dé resultante van deze ontwikkeling.

Een rubric is een hulpmiddel bij het ontwerpen van opdrachten en vooral bij het nakijken van opdrachten. Het bestaat (in de meeste gevallen) uit een tabel met in de linker kolom de kenmerken waaraan een opdracht moet voldoen. In de bovenste rij staan de punten vermeld die een leerling kan krijgen voor het uitvoeren van het kenmerk. Als je alle maximaal te behalen punten per kenmerk bij elkaar optelt, krijg je het totaal aantal punten dat voor een opdracht behaald kan worden. De in de rubric genoemde kenmerken dienen

één op één overeen te komen met de vooraf geschreven opdracht. Begin en eind van het leren ligt hier volledig vast. Studenten wordt geleerd om op het niveau van elke activiteit te werken met zulke rubrics.

Als kenmerken, waarop beoordeeld moet worden in de rubric worden de delen van de activiteit genomen en benoemd als geledingen. Het is een volledige verzelfstanding van delen, zonder verwijzing naar een geheel, naar elkaar of naar andere aspecten die mogelijk van belang zouden kunnen zijn.

Op veel plaatsen bespeur ik ontevredenheid met de huidige gang van zaken. Enerzijds een bewustzijn van de logica van het heersende denken en aan de andere kant de ongemakkelijkheid van het ontoereikend zijn daarvan. Studenten schrijven trouw hun rubrics, maar in hun dagelijkse praktijk zijn er voortdurend zaken die rechtvaardigen dat zij er niet naar handelen. Met deze tekst willen wij opnieuw aandacht vragen voor dat wat in het dagelijkse doen geldt, voordat de vaktaal met haar concepten en verzamelbegrippen de blik heeft vertroebeld. Daarom heb ik met veel plezier de tekst van dit boek gelezen.

Deze sluit aan bij het werk van Bruno Latour met de door hem beschreven actor-netwerk theorie en Gert Biesta met zijn theorie over meerdere doeldomeinen bij het geven van onderwijs. Bij beiden bespeur ik de hoop op een manier van kijken naar gebeurtenissen waarbij de waarnemer niet buiten het veld van verwijzingen staat en als een regisseur de loop kan bepalen. Maar als een onderdeel in een geheel van verwijzingen waarbij het verloop niet valt te voorspellen. Waarbij niet de voorspelbaarheid van de uitkomst voorop wordt gesteld, maar de hoop op een goede uitkomst.

Ik word blij van deze nieuwe wending.

Bruno Latour pleit voor een herstel van vertrouwen in een eerste niveau van waarnemen en beschrijven, waar alle verwijzingen even belangrijk zijn. Dit ten opzichte van een tweede niveau van

beschrijven waarbij vooraf gegeven concepten de prioriteit van de verwijzingen bepalen en regisseren.

“Elke gebeurtenis start een nieuw veld van verwijzingen”

Gert van Driel

Geleden

Lekker kleien

Waarin een afstandelijk en intro van een toeschouwende kijker.

*The Master's Tools Will Never Dismantle the Master's House. ⁽³⁾
Het gereedschap van de meester zal nooit het huis van de meester
ontmantelen.*

*Coloured: not being black enough or white enough? ⁽⁴⁾
Gekleurd: niet zwart genoeg of wit genoeg?*

Derrie.

Waarom gewone Nederlanders graag gehakt eten? Nou dat komt misschien wel door een stiekem geloven van de thuiskok. Gehakt met kruiden + 2 rauwe eieren en een beschuitje of paneermeel – desgewenst met een versnipperd en gefruït uitje erin, kneedt zo lekker. Vooral als de ingrediënten nog niet verkleefd zijn tot één massa. Het is eerst natte klei, dan wordt het half verdroogde blubber, ten slotte derrie. Althans, met niet zoveel paneermeel; met veel paneermeel draait het wel veel gemakkelijker ballen. ⁽⁵⁾ Sensoren in de bindweefselstructuren tussen de elementen van de handwortel, middenhand en vingers, gaan gezamenlijk aan, zo gauw de menselijke hand zich in de gehaktklei boort. De klassieke vorm van gebraden gehakt is de bal; een bal die in de thuiskeuken al gauw eivormig genoemd kan worden. Net zoals bij Brancusi.

³ Audre Lorde.

⁴ Tessa Dooms, Lynsey Ebony Chutel (2023). *Coloured: How classification became culture*. Johannesburg/Cape Town: Jonathan Ball Publ.

⁵ Een ras-Freudiaan zou kunnen zeggen: 'poep'. Die duiding heeft echter niets te maken met het alledaags ervaren – denken – spreken – weten, wel veel met de mindset van de pratende geschoolde kenniswerker. 'Pas op, trap niet in die derrie', waarschuwt Van Dale. De Dikke heeft het dan niet over poep.

Gebraden gehaktballetjes hebben veelal een sneetje in hun oppervlakte omdat de bal niet op alle plekken even vast gekneet wordt. Rond lijkende maar niet metrisch rond zijnde kunstballen met sneetjes, pukkels en uitstulpingen bestaan in overvloed. ⁽⁶⁾ De traditie van het broodje bal is diep ingesleten in het menselijk heden – althans in NL en natuurlijk bij Piet Patat aan de Spaanse Costa del Sol. Traditie gaat niet over het verleden maar over het levende heden, leerden we van inheemse Amerikanen die zichzelf meestal ‘indianen’ noemen (in plaats van Native Americans). ⁽⁷⁾ De bal is niet heilig. Ballen, schijven, sterren, figuren, staven, gezichten, blokken: van gehakt kan je van alles maken. Ook alledaagse rareiteiten en abstracte vormen – net zoals van klei. ⁽⁸⁾ Gehakt voorbereiden en braden beschouwen we hier, in dit boek, als de alledaagse variant van kleien in ruimte; van sculpting in space – om het te noteren met het allooï van boven het alledaagse maaiveld uitstekende Engelstalig zie-mij-eens-lekker-duur-doenerige kunstkopperij. Maar dat wil niet zeggen dat ⁽⁹⁾ we verontschuldigen ons niet bij voorbaat voor andermans veralgemenisering en ongewenste private

⁶ <https://nl.pinterest.com/jerseyflamingo/balls-of-art/>

⁷ Serv Wiemers (2022). Indianen! Beelden van een niet-verdwenen volk. Gorredijk: Noordboek. Indianen draaien het verleden en de toekomst niet om zoals wij westerlingen wel doen in het dispositief (vonnis, regelprincipe) van het hellende vlak. Maar dat is een ander, bijzonder ingewikkeld, fascinerend onderwerp. Niet voor nu; het ligt gewoon lekker op de door-denken- en schrijffruitschaal te rijpen.

⁸ Confucius schrijft: “Het alledaagse toont zich zoals oude Chinese geschriften die uit aaneengeregen bamboelatjes bestonden, die elk een regel bevatten en bij het breken van een riempje dat ze verbond, spoedig uit hun verband geraakten.” Zie: De gesprekken van Confucius (Loen-Ju) (1946). Naarden: Uitg. In den toren, pag. 14.

⁹ Letterlijke en figuurlijke ruimten zijn ongelooflijk belangrijk voor alles wat afwijkt van de mainstream. De onbetaalbare waarde van ruimte voor kunst komt bijvoorbeeld naar voren in: Carin Kuoni, Jordi Baltà Portolés, Nora N. Khan, Serubiri Moses eds. (2020). Forces of Art. Amsterdam: Valiz.

innerlijke gevoelsberoeringen van geschoold-kwetsbare kennisziel-tjes.

Derrie kent geen afval.

Waar dit allemaal op slaat? Nou ... gewoon ... op *derrie*. Het begrip 'derrie' draagt al het goede & slechte, al het mooie & vuile en al het waarachtige & gewaande in zich. Derrie verzamelt van-alles-en-nog-wat op zo'n waardenvolle manier dat we er met ons activiteits-denken op kunnen dóórdenken en doordénken.

Een ouwe Van Dale zegt:

derrie (v.(m.); g. mv) ...

1. grondsoort die ontstaat waar zeeklei op veen rust; die zwavelijzer bevat;
2. kortvezelig, min of meer met klei vermengd laagveen, onder de duinen;
3. onderste laag van laagveen: witte derrie, blauwe kleiachtige onvruchtbare grondsoort;
4. modderachtig vuil;
5. hoop fecaliën: pas op, trap niet in die derrie.

Derrie = a bunch of odds & ends. Derrie nodigt uit om te denken in termen van 'container duiken' (dumpster diving). In onze tijd is afval grondstof geworden. In de letterlijke, ecologische betekenis, maar ook in figuurlijke zin. Uitval door afvalverklaringen accepteren we niet meer. Iedereen heeft recht op een inclusief leven en inclusief onderwijs. ⁽¹⁰⁾ Iedereen heeft recht op leren en hulp, als zulks nodig

¹⁰ Corina van Doodewaard (2022). Paradoxes of inclusive teaching practices and the beautiful between. Proefschrift Universiteit Utrecht. Nieuwegein: Jan Luiting Fonds.

Jan Masschelein, Pieter Verstraete (2012). Living in the presence of others: towards a reconfiguration of space, asylum and inclusion. *Int. J. of Inclusive Education*, Vol 16, No. 11, November, pp. 1189 – 1202.

is. Derrie selecteert niet tussen bruikbaar en afval omdat al het afval hergebruikswaarde heeft. Nu praten we nog van *hergebruik*, straks van alleen nog van inkoop grondstoffen. Waar die grondstoffen vandaan komen, is niet meer relevant als de ecologische gebruiks- en verbruiksgoederencirkels in (ecologische + economische =) ecolognomische zin met elkaar verweven en gesloten zijn.

Derriestructuur.

In sociale beïnvloedingspraktijken (school, zorg, welzijn, opvoeding) is altijd sprake van een derriestructuur. Je kan er van-alles-en-nog-wat tegenkomen. Wat precies weet je nooit 100% zeker. En je weet ook niet wanneer je het één of het andere in zijn positieve of negatieve werking zal tegenkomen. Het is alsof je een aapje op een muurtje ziet rondkijken en absoluut niet weet of je dat schattige aapje 'leuk om te zien' kan vinden dan wel dat het duivelse aapje de aankondiging is van jouw toekomstig leed (tokolosh). Boven de platte vlakken van het een en ander + die van de positieve en negatieve werkingen ervan, hangt het aapje van het gebeuren als derde vlak. Alledaags leven = kubisch, met kijkgaten in de buitenraden en doorlopende assen & lijnen.

Schematisch gesproken gaat het bij het activiteitsdenken om kubussen waarbij de buitenwerelden van de kubussen worden meegenomen omdat de drie vlakken doorlopen tot ver buiten de kubus. Pffff het is nou eenmaal niet eenvoudiger. Het activiteitsdenken denkt en spreekt graag in termen van een patchwork. ⁽¹¹⁾ Waarom? Om stelselmatig te kunnen, te gaan en te blijven denken – spreken – weten – handelen in de context van (de)constructieve associatiebundels ⁽¹²⁾. In dergelijke bundels spelen nou eenmaal altijd meer dan twee zaken door:

¹¹ Zie de 'proeve van een geschrift': Gert R. Rebergen (jan. 2022). Als gebaren morrelen. Rotterdam: Brave New Books.

¹² Het begrip 'bundel' in de betekenis van:

- in *en – en* op z'n minst één *of*, of een ander *en*;
- in *en – of* op z'n minst één ander *en* of een *of*;
- in *of – of* op z'n minst één *en* of een ander *of*.

Daar gaan we in dit boek blijmoedig bij stilstaan.

-
- a. een samengenomen pak;
 - b. een hand vol;
 - c. een door toevallige omstandigheden ontstane vereniging.

Geleden

Té veel van té veel

Waarin een schets van het activiteitsdenken met allerhande zijpaadjes om de noodzaak van geleden in het zicht te krijgen.

Twee situatieschetsen.

Na het gehakt, de klei en de derrie, komen de olifanten en koeien langs.

⌘ Te veel olifanten.

Jaren geleden, om precies te zijn in 1931, is in Zuid-Afrika een groot gebied omheind waarin alleen olifanten en andere wilde dieren mogen verblijven. Overdag mag de mens er in een auto langzaam rondrijden om de dieren en de flora te zien. 's Avonds, vanaf 18.00 uur, moet iedereen uit het gebied vertrokken zijn. Dan worden de toegangspoorten van het omheinde gebied gesloten. De nachten zijn exclusief gereserveerd voor de dieren. Alleen de zichtbare en onzichtbare bewakers zijn aanwezig. Die zorgen ervoor dat stropers zo min mogelijk ivoor in handen krijgen.

Door de tijd heen is het gebied behoorlijk groter gemaakt door aanpalend land te ontmenselijken en de hekken te verzetten. Een deskundige vertelt dat het huidige natuurgebied in stand gehouden kan worden als er ongeveer 90 olifanten zouden rondtrekken. Nu verblijven ± 400 olifanten in het gebied. De vernielingen aan bomen en struiken die olifanten nou eenmaal aanbrengen, maken dat het gebied behoorlijk begint te kalen. De deskundige beklemtoont dat de stem van de natuur en die van de olifanten elkaar in de weg staan. De olifanten hebben in het gebied verreweg het meest te vertellen; de bomen en struiken feitelijk niets. Olifanten zijn niet in staat met de bomen en struiken in gesprek te komen; andersom ook niet. Het voortleven van de olifanten en het afsterven van bomen en struiken leidt op de langere termijn tot het uitsterven van de olifanten. Want

een volwassen Afrikaanse olifant eet al gauw 200 kilo bladeren, gras, struiken, boomschors. Daarnaast drinkt elke olifant tussen de 60 en 150 liter water per dag. De leefomgeving moet daarin voorzien want anders gaat het mis. Op den duur krijgen de flora en de regenwolken dat niet meer voor elkaar. De vraag wordt vervolgens wat de mens zou moeten doen om de olifanten noch de bomen en struiken te laten uitsterven.

- Het aantal olifanten reduceren door afschot?
- De olifanten transporteren naar gebieden waar ze wederom hun gang kunnen gaan?
- De reservaten niet langer uitbreiden, binnen de reservaten de natuur z'n gang laten gaan en de rest van de landerijen beschikbaar laten zijn voor geiten, schapen en koeien, zodat alle mensen op aarde voldoende te eten hebben?
- Of dient de mens zich terug te trekken op maximaal 30% van de oppervlakte van de aarde waardoor de aarde zichzelf in stand kan gaan houden op de resterende 70%, exclusief de zeeën?

Wat te doen met wat?

De alledaagse mens ziet een fietser ook wel als een-soort-van olifant. Ook in wildparken is een mens in een auto te gast.

Zwartvoetindianen leven met andere 'volken'. Ze hebben geen-eens een woord voor wat wij 'dieren' noemen.

✂ Te veel koeien.

In een omheind gebied in Namibië proberen 14 koeien aan hun dagelijkse kostje te komen. Het gebied is droog en rotsig, dus mondjesmaat met gras begroeid. In NL zouden 14 koeien ongeveer 20 voetbalvelden (10 hectare) grasland nodig hebben. Hoeveel *schrale* voetbalvelden/hectaren dat in Namibië zouden zijn, ... heel veel; op

z'n minst 70 voetbalvelden. De eigenaar van de koeien staat in hoog aanzien binnen de gemeenschap waarin hij en zijn vrouw + kinderen wonen. Niemand heeft zoveel koeien. Het bezit van vee telt in sociale zin flink mee. De meeste bewoners hebben één of een enkele koe, met daarbij een paar geiten. De mix van koe en geit + de incidentele hulp van andere mensen in hun leefgemeenschap, garandeert voor de gehele gemeenschap dat alle gemeenschapsleden elke dag genoeg te eten hebben. In slechte tijden kost het wel de nodige moeite, want er is geen sprake van overvloed en nauwelijks een voorraadjie. Maar toch.

De eigenaar van de 14 koeien ziet dat de ene na de andere koe vermagert en uiteindelijk dood gaat. Dat proces is begonnen toen hij in één keer 10 koeien van een gulle geveer kreeg die uit het gebied zou vertrekken en niet meer van het boeren kon leven. De gemeenschap ziet het ook gebeuren en rebellen erover achter de rug van de eigenaar om. Sommigen met medelijden, anderen venijnig. 'Dan had hij maar niet die 14 koeien allemaal op z'n eigen land moeten laten grazen', fluistert men onderling giftig. Als de eigenaar de koeien had gedeeld met de gemeenschap, was iedereen erop vooruit gegaan; ook de huidige eigenaar van die 14 koeien.

Een deskundige beklemtoont dat de stem van de koeien en die van de natuur elkaar in de weg staan. De koeien noch de natuur hebben in deze situatieschets iets te vertellen. Allebei zijn ze afhankelijk van de omstandigheden. De koeien van de groei van eetbare grassen, de grassen van het weer en de hoeveelheid grazende koeien. De deskundige vertelt dat er op het land van de koeieneigenaar slechts gras groeit voor maximaal enkele koeien. Het grote aantal koeien zorgde ervoor dat er voor geen enkel dier genoeg te eten is; dus ook niet voor de eigenaar van die koeien. Het afsterven van gras en koeien, zorgt op den duur voor het niet kunnen voortleven van de eigenaar. De koeien en het gras zijn niet in staat om met de eigenaar over hun lot in gesprek te komen. En de leden van de gemeenschap spreken de eigenaar niet aan, want de gemeenschap is nooit deelachtig gemaakt aan de komst van 10 extra koeien. De koeien zijn

geen gemeenschapsmiddelen geworden; geen deel van een gemene grond in die leefgemeenschap.

Wat te doen met wie en wat na te laten?

Bio-eco-socio-culto.

In bovenstaand situatieschetsen is beide keren sprake van een dubbel té; van een té veel van het één in verhouding met een té weinig van het andere. Menselijk eigenbelang (status in de leefgemeenschap) dan wel een romantisch natuurbelang (dieren doden is moreel verwerpelijk) werken op deze situatieschetsen in als partiële doorslaggevende aspecten. De vraag wordt nu of er nog wel alomvattende vervolgen zijn te verzinnen die aan het toebrengen van schade aan de geromantiseerde natuur en de acceptatie van de schande van de vermeende menselijke almacht in voldoende mate tegemoet komen? Ons gaat het hier om de vraag:

*wat te doen met zulk schier eindeloos
theoretisch + method(ologisch)isch + perspectivistisch
geploeter?*

We accepteren allang dat wij het ook niet 'echt?' weten. Er is geen enkele permanentie meer te verkrijgen die constant is, heel lang duurt + tijdelijk en situatief bepaald blijft. Tenminste als we niet willen denken in termen van leeggelopen en opgedroogde begrippen zoals spiritus, doel, plan, kennis, evidence, go(e)d en andere termen die eenvoudig esoterisch (= alleen bestemd voor ingewijden; ¹³) gaan werken.

Hoelang, waar, waarom, voor wie, het wat, op welke manier, met welk effect, té veel spreekt, zijn de didactische kernelementen die

¹³ Hans Driessen (2006). Klein Cultureel Woordenboek van de filosofie. Amsterdam: Anthos, pag. 45.